

Bloghasználat a felsőoktatási könyvtárakban: rugalmas információs felületek

Az egyetemi és főiskolai könyvtárak munkatársai folyamatosan keresik az új megoldásokat, amelyekkel elérhetik az olvasókat. Ezért építenek webes katalógusokat és más adatbázisokat, tematikus címgűjteményeket és az információkeresést segítő egyéb eszközöket. Viszont nem mindig és mindenhol férnek hozzá a hivatalos könyvtári honlaphoz, hogy frissítsék az ott található információkat, ezért használják egyre többen a blogműfajt is, mert azzal bárhol tudnak új bejegyzéseket készíteni, melyek – az online újságokhoz hasonlóan – automatikusan a régebbi hírek elé kerülnek. A blog ráadásul a statikus honlaponál nagyobb interaktivitást tesz lehetővé.

Az ohioi *Ashland University Library* könyvtárosa és webmestere cikkében négy helyi blogot mutat be, amelyek jó példái annak, hogy a webes napló műfaja egyaránt alkalmas külső és belső kommunikációra – rugalmas platformot kínál akár könyvismertető írásához, akár szakmai vitákhoz. A bemutatott blogok mindegyikénél leírja azok célját és felépítését, a beépített statisztikai és kiegészítő modulokat, valamint az eddigi tapasztalatokat.

A Tananyagtár blogja

Az egyetem *Pedagógiai Karát* kiszolgáló *Tananyagtár* diákoknak és tanároknak szóló tankönyveket, munkafüzeteket, tanszereket, szoftvereket, médiaválogatásokat és kézikönyveket gyűjt, a gyermek és ifjúsági irodalom, valamint a pedagógiai szakirodalom mellett. Lényeges szempont, hogy a gyarapításnál a tanszékek igényeit is figyelembe vegyék, és az is fontos feladat, hogy a meglévő gyűjteményt népszerűsítsék a diákok és a tanárok között. A már hagyományosnak nevezhető kommunikációs módszerek – e-mail értesítések, webre kitett bibliográfiák, új könyvek listái – változó sikerrel működnek, de egyfajta „fásultság” mind-egyiknél bekövetkezik egy idő után: az e-maileket

olvasatlanul törlik a címzettek, a webes bibliográfiák látogatószámolója alig növekszik, a kinyomtatott könyvlisták pedig az állványokon porosodnak. Ráadásul a megcélzott kör legnagyobb részét, a hallgatókat, szinte egyáltalán nem lehet elérni ezekkel. Ezért merült fel az ötlet, hogy az egyetemi könyvtárban elsőként a Tananyagtár indítson egy saját blogot – az állománygyarapodás jobb megismertetése érdekében. Körültekintően láttak a munkához: először felmérték a szoftverkínálatot (Blogger, Moveable Type és WordPress), majd végül a *Blogger* mellett szavaztak használatának egyszerűsége, rugalmas átalakíthatósága és népszerűsége miatt; és azt is eldöntötték, hogy a blogot nem a saját, hanem a Blogger központi szerverén tárolják, s onnan integrálják majd be a Tananyagtár honlapjába. Ezután a *Bloglines* segítségével feliratkoztak más könyvtári blogok hírcsatornáira, így figyelni tudták, hogy hasonló könyvtárak milyen tartalmakat és milyen formában jelenítenek meg a blogjaikban. Végül néhány szakkönyvet is elolvastak a blogokról és a kapcsolódó web2-es technológiákról. Mindezek alapján jó döntésnek tűnt a blog elindítása, mert így önállóan, késedelem nélkül tudnak információkat tenni a webre, melyeket a felhasználók RSS csatornákon át kényelmesen figyelhetnek és akár vissza is tudnak jelezni a közleményekhez írt megjegyzéseikkel.

A Tananyagtár blogja 2005. június 10-én indult, azzal a bejelentéssel, hogy a honlapra kitett éves gyarapodási listákat ezentúl ez váltja fel, és minden új tétel azonnal megjelenik itt, amint a katalógusba bekerült. A blogbejegyzések a dokumentum nevét, helyét, típusát és kategóriáját (pl. Ifjúsági irodalom, Tankönyv, Pedagógia) tartalmazzák, valamint egy mutatót a könyvtári katalógus megfelelő bibliográfiai rekordjára. Az új tételek adatai mellett a nyitvatartási időpontok változását, a technikai újdonságokat, a díjazott gyermekkönyvekről szóló híreket stb. is itt közlik.

A folyton változó, mindig a legfrissebb bejegyzéseket tartalmazó főrovat melletti oldalon állandó elemeket is el lehet helyezni: például listákat, linkeket, képeket, HTML/Javascript kódokat, RSS feedeket és rengeteg más dolgot. Eltartott néhány hónapig, amíg sikerült eldönteni és stabilizálni az oldalsáv tartalmát, amely most ilyen részekből áll: néhány szöveges ismertető (pl. a gyűjtemény bemutatása, jogi nyilatkozat), néhány ugrópont (pl. a könyvtár OPAC-jára, más hasonló blogokra, valamint a blog saját tematikus kategóriáira), és néhány előre gyártott widget (pl. keresődoboz a bloghoz és a könyvtári katalógushoz, a LibraryThing könyvismertetői, a blog címkéi és archívuma).

A cikk írásának idején a Tananyagtár blogja 655 bejegyzést tartalmazott, ezek 86%-a foglalkozott az új beszerzésekkel, 9,4%-a könyvtári közleményekkel (pl. nyitva tartás, álláshirdetés), 3%-a a gyermekirodalom díjazottjaival, és alig 1% pedig a központi könyvtár vagy az egyetem ügyeivel. Az eredeti célt, vagyis az állománygyarapodás bemutatását szolgálja tehát elsősorban ez a blog. Mivel az információk könnyen használható, kategorizált, kereshető formában és a kapcsolódó katalógustelekre mutató hivatkozásokkal kerülnek fel, érdemesnek látszik folytatni ezt a szolgáltatást. A blogba beépített két független számláló, a *StatsCounter* és a *FeedBurner* azt mutatja, hogy folyamatosan nő a blog olvasóinak és az RSS csatorna előfizetőinek a száma. Ugyanakkor az is látszik a forgalmi statisztikából, hogy a felhasználók nem kifejezetten a megcélzott körből jönnek, hanem sokszor más könyvtárakból, államokból vagy országokból. Úgyhogy jobban kell népszerűsíteni a helyi közönség között a blogot, hogy ne csak mint egy kereshető információhalmazt használják az emberek, hanem mint olyan hírforrást, amely az őket szolgáló gyűjtemény új beszerzéseiről tájékoztat.

Könyvismertető blog

Az ifjúsági irodalom fontos részét alkotja a Tananyagtár gyűjteményének. Ezeket a könyveket a beérkezésük után egy időre kiteszik az „Új könyvek” polcra, mielőtt a végső helyükre kerülnek. A hallgatók és az oktatók itt szokták átfutni az új kiadványokat. A *Könyvismertető blog* lényegében az olvasóterem e részének kiterjesztése az internetre. A tanszéki könyvtárosok által írt ismertetések az olyan tipikus olvasói kérdésekre jelentenek választ, mint a „Melyik művet javasolja?” vagy a „Tetszik valamelyik az új könyvek közül?”. Minden

egy blogbejegyzés egy kiadványt mutat be: a könyv címe, a szerző és az illusztrátor nevére kattintva kereséseket indíthatunk a könyvtár katalógusában; ezek alatt van a rövid tartalmi ismertető kiegészítve a címlapképpel; majd szintén a katalógusba mutató tematikus keresőlinkek következnek; és végül a blogkategória neve, valamint a *Technorati* blogkereső számára készített címkék sorozata zárja a bejegyzést. Az oldalsávban különböző szövegek (pl. a gyermekkönyvtári gyűjtemény ismertetője), webes hivatkozások (pl. ifjúsági irodalmi díjak honlapjai), valamint külső webeszközök (pl. a *WorldCat* keresője) kaptak helyet. Ennél a blognál a *Technorati* tag-ek bevezetése jelentett újdonságot, mert bár a Blogger maga is nyújt kattintható címkéket a belső kereséshez, de a *Technorati* tematikus címkéi egy sokkal szélesebb közönség számára teszik megtalálhatóvá az egyes bejegyzéseket, jelen esetben a könyvismertetőket.

Eredetileg úgy tervezték, hogy ebbe a blogba a diákok és a tanárok is írják majd ismertetéseket vagy hozzászólásokat, illetve hogy a blogbejegyzéseket beleépítik a gyermekirodalommal foglalkozó tantárgyleírásokba, de ezeket a célokat még nem sikerült elérni, bár voltak már ezzel kapcsolatos megbeszélések a tanszékekkel. 2007. szeptember 19-én, vagyis mintegy másfél évvel az indulása után, a blog 48 könyvismertetőt tartalmazott. Bár a kitűzött heti egy bejegyzés tempóját nem sikerült tartani az ismertetők íróinak, azért a számlálók így is folyamatos olvasószám-növekedést mutatnak. Időről-időre megvizsgálják, hogy a blog fenntartása megéri-e a befektetett munkát. Jelenleg úgy gondolják, hogy ha sikerül gyorsítani az ismertetők írását és egy kis belső reklámot csinálni nekik, akkor érdemes lesz folytatni ezt a vállalkozást.

Könyvtárfelhő blog

A „Library Cloud” blog egy 2006 júliusában tartott workshop eredménye. Ennek a rendezvénynek az volt a témája, hogy mi lehet a blogok szerepe a felsőoktatásban? Itt merült fel az ötlet, hogy a különböző intézményekben dolgozó könyvtárosok közösen írjanak szakmai blogokat. A korábban jellemző egyszemélyes webnaplók helyett a *Könyvtárfelhő* kezdetben két, ma pedig már négy ember közös alkotása, ami természetesen azt is jelenti, hogy más módon épül fel, mint a korábbiak, és másként történik az adminisztrálása is. A blog témájának, nevének, logójának, felületének, szolgáltatási helyének és más jellemzőinek egyezteté-

se augusztusban kezdődött e-mail útján és egy hónapig tartott. A tulajdonosok egyenlő adminisztrátori jogokkal rendelkeznek, hozzáférnek a forgalmi statisztikákhoz és változtathatják a blog weblapjának elemeit is. Az egyik fontos részfeladat annak a nyilatkozatnak a megfogalmazása volt, amelyben a blogírók kijelentik, hogy az itt közölt írásaik a saját nézeteiket tükrözik és nem a munkáltatójuk hivatalos véleményét. Egy másik szövegben pedig a belinkelt külső weblapok illetve a bejegyzésekhez érkező olvasói vélemények tartalmával kapcsolatban hátrítják el magukról a felelősséget. Ezek a nyilatkozatok a nem változó oldalsávban lettek elhelyezve, más információkkal, ugrópontokkal és webes eszközökkel együtt. Mivel a Könyvtárfelhő nem egyetlen célra létrehozott hivatalos hírforrás, hanem egy szakmai blog változatos témákkal, ezért olyan modulokat is beépítettek az oldalsávba, amelyek segítik a felhasználót az eligazodásban (pl. címkefelhő), vagy továbbvezetik a blogon kívüli egyéb információforrásokhoz (pl. más könyvtárszakmai blogokhoz és wikikhez). Bár a Könyvtárfelhő még csak gyerekcipőben jár és kicsinyke hal a felsőoktatási könyvtári blogok tengerében, de már látszik a haszna. 2007 novemberében 149 bejegyzést tartalmazott, meglehetősen sokféle témában. Azzal, hogy nemrégiben két másik könyvtáros is csatlakozott az eredeti szerzőkhöz, nemcsak a témák köre szélesedett ki, hanem így már kellő gyakorisággal készülnek az új bejegyzések. A bloggerek egyetértenek abban, hogy amíg élvezik ezt a feladatot és növekszik az olvasótábor, addig folytatni fogják a naplózást.

EDCI 131/504 oktatástechnológiai gyakorlat blog

Az *EDCI 131/504* nevű gyakorlati tantárgy keretében az oktatástechnológiai eszközök alapismereteit sajátítják el az Ashland University diákjai. A tantárgy felelőse a Tananyagtár könyvtárosa, akinek felsőbb éves hallgatók segítenek. A tárgyat felvett diákok saját időbeosztás szerint teljesíthetik a beadási határidő lejártáig az előírt feladatokat. Az *EDCI 131/504* blogot azzal a céllal hozta létre a könyvtár, hogy ezzel is segítse a kommunikációt az érintettek között, így tudják értesíteni a tanulókat a kurzust érintő aktuális hírekről és figyelmeztetni a közelgő határidőkre. Ez a blog 2007 októberében 69 bejegyzésből állt, melyek leginkább a kiadott feladatokkal és azok értékelésével, a beadási határidőkkel, a Tananyagtárban használható technikai eszközökkel, és a nyitvatartási időkkel voltak kapcsolatosak. Az új blogbejegyzések egy

hivatkozáson keresztül a *WebCT* nevű virtuális tanulási környezet rendszerében is megjelennek a „Hírek” rovatban, így a *WebCT*-be bejelentkező diákok is azonnal értesülnek róluk. Ez a blog csak a Blogger belső címkézési lehetőségét használja ki, hiszen az itt közölt információk szélesebb körnek érdektelenek, így nincs értelme a Technorati címkéit is alkalmazni. Hasonló okból ebben az oldalsávban alig vannak külső hivatkozások és webeszközök, inkább csak szöveges tájékoztatók és a tantárggyal szorosan összefüggő belső weblapok címei. Az *EDCI 131/504* blog már három szemeszter óta működik, és növekszik a nézettsége. A Tananyagtárban segédkező diákmunkások szeretnék a jövőben is fenntartani ezt a hírszolgáltatást.

Webeszközök, számlálók és címkék: a könyvtári blogok felturbóztatása

Az ismertetett négy weblapló mindegyike használ kész eszközöket és elemeket, hogy minél hasznosabb és használhatóbb legyen. A blog és a hozzá kapcsolódó hírcsatorna forgalmát mérő számlálók adatai érdekes elemzésekre adnak lehetőséget; a beépíthető „kütyük” (widgets) gyarapítják az olvasóknak kínált információ mennyiségét; a bejegyzések címkézése pedig a keresést segíti és hozzákapcsolja őket a tágabb blogszférához. A következőkben rövid ismertetők olvashatók ezekről a felhasznált eszközökről.

A *StatCounter* egy ingyenes szolgáltatás, amely a weblapok és a blogok forgalmát méri. A regisztráláskor kapott kódot kell elhelyezni az oldal forrásában és ezután a *StatCounter* minden látogatásnál feljegyzi a felhasználó IP címét, böngészőjének és operációs rendszerének fajtáját, azt a hivatkozást, amit követve hozzánk érkezett, és néhány további adatot. Az ingyenes verzió csak az utolsó 100 látogatást tárolja, viszont van néhány beállítható opció. Például kitilthatunk egyedi IP címet/címtartományokat, vagy letölthetünk egy blokkoló cookie-t, hogy ha nem akarjuk a saját magunk által okozott forgalmat regisztrálni. Különösen érdekes az egyes „post”-okra és az azokhoz vezető útra vonatkozóan begyűjtött információk elemzése, mert így nemcsak a blog általános népszerűségéről tájékozódhatunk, hanem arról is, hogy melyek a legolvasottabb témák, vagyis melyekről érdemes a továbbiakban is írni.

Egy másik hasznos számláló és népszerűsítő eszköz a *Feedburner*. A *StatCounter*-rel ellentétben itt

nem kell kódot elhelyezni az oldalon, mert a Feedburner a blog RSS hírcsatornáját figyeli. Ez a szolgáltatás is, akárcsak a Blogger, ma már a Google „istállójába” tartozik, így leegyszerűsödött a platformok közötti átjárás. Egy regisztrációval több blogot is figyeltethetünk, és ezek a forgalmi adatok nyilvánosak: vagyis olvasóink is tájékozódhatnak arról, hogy hányan iratkoztak fel az RSS hírcsatornánkra, vagy hogy melyek a legnépszerűbb bejegyzések és a be- illetve kifelé mutató hivatkozások. Érdemes még megemlíteni, hogy a Feedburner különböző eszközöket is nyújt a blogunk népszerűsítéséhez, például a „Chicklet Chooser” segítségével az RSS csatornánk feliratkozó gombját kitehetjük a weboldalainkra, vagy a „Headline Animator”-ral mozgó grafikus fejléceket készíthetünk a legfrissebb bejegyzéseink címeiből, amit azután szintén elhelyezhetünk különböző oldalakon.

A *Technorati* egy keresőgép, amely a blogok és a weboldalak címkéire épül. Ha hozzáadunk egy ilyen címkét a bejegyzésünkhöz, akkor az azonnal a globális blogszféra része lesz: linkként működik minden olyan blog vagy weblap felé, amelyet hasonló címkével látott el a készítője. Miután túlesztünk az ingyenes regisztráción, egy sor webeszközből válogathatunk, melyeket a blogunk szélső oszlopában elhelyezve kihasználhatjuk a címkézés előnyeit (pl. *Technorati* keresődoboz, címkefelhő).

A *LibraryThing* alapvetően egy könnyen használható könyvtári katalógus, ami összeköti az azonos könyveket olvasó embereket. Egy ingyenes azonosítóval 200 könyvet katalogizálhatunk, de ha a fizetős regisztrációt választjuk, akkor korlátlan számú bejegyzést tehetünk. A *LibraryThing* által kínált webeszközök a kapcsolatokat és a vizuális élményt egyaránt erősítik. Például ha egy sima szöveges könyvlista helyett a *LibraryThing* widget-jét illesztjük be a blogunkba, akkor nemcsak színes borítóképek jelennek meg a címek mellett, hanem rájuk kattintva a művek részletes leírásai, a hasonló kiadványok listái és az adott könyvet kedvelő emberek profiljai is megnézhetők. Ezt a lehetőséget például az újonnan beszerzett könyvek vagy az ajánlott szakirodalom népszerűsítéséhez használják a *Tananyagtár* blogjaiban és honlapján.

A „widget” szó egy olyan interaktív programrészlet jelöl, ami beágyazható a weboldalakba. Sok ilyen kész „kütyü” tölthető le az internetről, ezek legjobb lelőhelye a *WidgetBox*. Az egyik legérdekesebb ilyen eszköz ebben a gyűjteményben az úgyneve-

zett „blidget”, ami egy blogot tartalmazó widget. Itt is ingyen regisztrálhatunk, és miután megadtuk a blogunk URL címét, a rendszer egy widget-et készít belőle, vagyis egy kis dobozt, amely tartalmazza a blogunk legújabb bejegyzéseit, és amely azután feltehető bármilyen más weblapra vagy blogra. Ezzel a megoldással jelennek meg automatikusan a *Tananyagtár* blog új bejegyzései a honlapon is az „Újdonságok” rovatban. Ha valamilyen hír felkelti a honlap látogatójának érdeklődését, akkor rákattintva a blogban találja magát. A *WidgetBox* a blidget-ek használatát is méri, így követni tudjuk, hogy hányan kattintanak ezekre.

A Google egyik népszerű szolgáltatása az ingyenes online képgaléria: a *Picasa*. Ennek létezik egy letölthető része is, amivel a saját gépünkön rendezhetjük a fotóinkat. Ha van Blogger vagy Gmail azonosítónk, akkor feltölthetjük a *Picasa* szerverére az összeállított albumainkat, amelyeket akár nyilvánosan, akár szűkebb körben megoszthatunk másokkal. Az albumokból újabban diavetítést is készíthetünk, s ezek azután elküldhetők e-mailben, vagy beépíthetők egy blogba vagy egy weblapba. Első alkalommal a Könyvtárfelhő blognál használták ki ezt a lehetőséget, ahol egy szakmai workshop során készült 26 fényképből csináltak egy kétperces diafilmet és ágyazták be egy blogbejegyzésbe.

A *ZoomClouds* szintén ingyenes eszköz, amellyel címkefelhőt készíthetünk a blogunk és az RSS hírcsatornánk tartalmához. Regisztrálás után megadjuk a blog adatait, ezután beállítjuk, hogy milyen színeket és betűméreteket szeretnénk használni, továbbá kizárhatunk vagy felvehetünk bizonyos címkéket, majd a kapott kódot bemásoljuk a blogunk oldalsávjába. Ha a felhasználó rákattint valamelyik címkére, akkor a *ZoomClouds* megjeleníti a hasonló címkével ellátott további bejegyzéseket, és ezekről a kattintásokról statisztikát is készít, így figyelemmel kísérhetjük, hogy melyek a legnépszerűbb témák az olvasóink között. A cikk első felében ismertetett blogok közül a Könyvtárfelhő használja a *ZoomClouds* szolgáltatását és havi néhány tucat kattintást regisztrál.

Záró gondolatok

A webes napló műfaja flexibilis felületet nyújt a felsőoktatási könyvtárak használói számára, amelyen keresztül információkhoz juthatnak. Ha kombináljuk a könyvtári honlappal vagy a tananyagok könyvjelzőjének speciálisabb weblapjaival,

erősíteni tudjuk az internetes jelenlétünket és új kommunikációs csatornákat nyitunk. Bár némi időt és energiát rá kell áldoznunk, hogy létrehozzunk és fenntartsunk egy blogot, de ha kihasználjuk ennek a ma még fejlődésben levő technológiának a lehetőségeit, a befektetett munka nem vész kárba.

Hivatkozott webcímek (A Ref. kiegészítésével)

Instructional Resource Center Blog
<http://auircbookblog.blogspot.com>

IRC Book Reviews Blog
<http://ircbookreviews.blogspot.com>

Library Cloud
<http://librarycloud.blogspot.com>

EDCI 131/504 Blog
<http://instructionaltechnologylab.blogspot.com>

Blogger
<https://www.blogger.com>

Bloglines
<http://www.bloglines.com>

StatCounter
<http://www.statcounter.com>

FeedBurner
<http://www.feedburner.com>

Technorati
<http://technorati.com>

WorldCat
<http://www.worldcat.org>

LibraryThing
<http://www.librarything.com>

WidgetBox
<http://www.widgetbox.com>

Picasa
<http://picasa.google.com>

ZoomClouds
<http://zoomclouds.com>

/SCHRECKER, Diane L.: Using blogs in academic libraries: versatile information platforms. = New Library World, 109. köt. 3–4. sz. 2008. p. 117–129./

(Drótos László)